

kalna pravica do ribštva jenjati in kakor je zavolj jage posebna postava storjena, takó se bo tudi za ribštvo posebna postava naredila. Zató tedaj odpadejo brez plačila vsa tlaka in druge dela in vse davšine za ribštvo. Take dela in odrajtvila, kakor so nam do zdaj znane so: ribški čoln vesljati (Fischerschiffelführen), jéz odperati (Wehrloch offen erhalten), mreže nositi (Fischernetze tragen), ribe v mreže goniti (Fische in das Netz treiben), ribe ob času derstenja loviti (Fischstreichfang), divjo ali štantno ribštvo (wilde Fischerey) — ribji denar (Fischgeld) i. t. d.

Če so pa grajšine na svojih lastnih zemljiših pravico do ribštva vživale in pri ti priložnosti kako tlako od svojih poprejšnjih podložnih tirjale, se mora takošna tlaka ravno tako odškodovati, kakor druga tlaka, ktera se je na njivah ali travnikih ali v vinogradih opravljala. Če, postavim, grajšine imajo bajerje na svojih lastnih grunatih in de so od podložnih tirjale, de so hodili bajer trebiti, tedej taka tlaka ni za ribjo tlako spoznati, ampak za navadno tlako in je po tistih stopnjah za odškodovati, kakor patentna odmerjena ali imenovana tlaka (gemessene oder genannte Robot) to je, tlaka v določenih delih, naj bodo dnevi za nje odmerjeni ali ne, kakor, postavim, kako njivo orati, ali 4 dni kositi i. t. d. — Tode taka tlaka le tam obveljá, ker je rektificirana ali pozneje za povračilo pogojena. Take pogodbe ali glihenge pa le veljájo, če so od kresije poterjene bile, in tudi take poterdila so se mogle na vsake tri léta ponoviti, drugač pogodbe ne veljajo več.

Ambrož.

Zdej bo resnica z novo srenjsko napravo.

Če hočemo vstavno svobodo vživati, moramo imeti samostojne srenje ali soseske, ki imajo v svoji okolici tudi kaj govoriti. Na svobodne srenje se opira vse drugo svobodno življenje države.

Z veseljem smo tedaj sprejeli te dni dva razglasa gosp. ministra notranjih oprav na deželne poglavarje, ktera jim zapovesta, de lani odložena srenjska naprava se ima zdej berž vstanoviti, ker so že nove kantonske poglavarstva vstanovljene.

Kaj več od tega ministerskiga razglasa bomo drugo pot povedali; bravcam „Novic“ bo pa mende tudi z razlago srenjske postave, ki jo v dokladi dajemo, ravno zdej nar bolj vstreženo, kér je takó umljivo pisana. Pridno jo berite!

Gospod minister pravi, de naj se pri napravi novih krajnih srenj posebno na to gleda, de srenje, kakor so dozdaj pod svojim županam in prisežnimi možmi zedinjene bile, tudi prihodnjič takó ostanejo, če srenje to želijo, in če temu obstanju niso katasterske razmere nasproti. Povsod pa mora to vodilo (regelca) obveljati, de se zamorejo le cele katasterske srenje združiti, nikdar pa se ne smejo posamesne katasterske srenje razdeliti. Tudi take srenje, ki so pod razločnimi kantonskimi sodništvu, se ne smejo združiti, če niso kakšni posebni vzroki za zedinjenje tacih srenj.

Prav lepc opominja minister, de naj se nikar nihče ne boji za župana ali odbornika izvoljen biti, kér opravila ne bojo take, de bi kdo za to mogel posebno učen biti, če ima le scer previdno glavo, pošteno in dobro voljo za prid svoje soseske kaj storiti. Tudi opravil ne bo toliko, de bi kdo mogel zavoljo tega svojo kmetijo ali rokodelstvo zanemariti; veči del opravil, ki jih bo imel župan in odborniki, je že znan, — in tudi pisarij ne bo toliko, kakor morebiti kdo misli. Pred ko ne bo šolmašter lahko pisarske opravila opravljal; to bo srenji menj stroškov prizadjalo, šolmašter bo pa tudi poboljšek imel.

Tedaj le z veseljem k početju nove srenjske naprave!

Nove postave.

Ni davnej kar so bile nektere nove postave dane. Ker pa celih nimamo prostora natisniti, povzamemo iz njih ob kratkim le važniši reči.

Postava nekterih prememb v kaznovanju hudodelstev in težkih policijskih prestopkov.

Kaznovanje (štrafanje) z nalogo očitniga dela (tudi očitniga srenjskiga dela), postavimo, de v ječi zaperti človek je mogel včasih kamnje nositi, cesto pometati itd., se prihodnjič ne sme več zgoditi. — Poškodovanje ptujiga blagá se ima le z ječo od 1 dneva do 1 mesca kaznovati, če škoda ne preseže 5 gold. — Kdor sodniški pečat odpečati, ima priti v oestro ječo do 6 mescov. — Kdor kteriga zapelje, de prelomi svojo vradno oblast, pride v ječo od 1 do 6 mescov. — Kdor je kaj požgati hotel, se pa o pravim času še skesal in se potem tako obnašal, de se je clo vsa škoda odvernila, se mu vsa kazin odpusti. — Zavolj manjšiga hudodelstva, ki se pregrešek in policijski prestopok imenuje, v oestro ječo obsojen, se nima v železje djati. — Kdor se skrivnih družb vdeleži, se ima po postavah soditi, ki jih patent 17. marca 1849 zastran družbinih in shodnih pravic določi. — Poprejšna kaznovavna postava zavolj podšuntanja podložnih zoper svoje gosposke, se ima omejiti na postavo, ki govori od podpihovanja zoper državne in srenjske vradstva (gospóske). — Če se je kdo sam sebe ob življenje pripraviti poskusil, pa tega namena ni popolnoma izpeljal, se tak človek nima sodniško kaznovati, ampak politiško vradstvo ima skrbeti, de takiga zgubljeniga človeka duhoven poduči, ali de se v zdravnišnico ali kakšno oskerbnišnico da; če je pa kdo samiga sebe umoril, naj se pokoplje na navadnim pokopališu tode natihama.

Nova postava za kolek (štempelj) in za takse.

Cesar so poterdili nektere od ministerstva nasvetovane premembe v postavah za kolek (štempelj) in za takse stariga patenta od 27. pros. 1840. Minister denarstva je 9. sveč. t. l. dal ta novi ukaz na znanje. Ta nova postava se začne 15. sušca t. l. in veljá za vse tiste dežele, v kterih je postava od 27. prosenca veljavna (tedaj za vse avstrijske dežele, samó za zdej za Ogersko deželo ne in tudi za tiste dežele ne, ki so bile poprej z Ogersko zedinjene). Po ti novi postavi je tarifa kolka all štempeljna za pisma (Urkunde), ki morajo štempljane biti, po vrednosti reči drugač postavljena, kakor je po poprej bila. Nar nižji kolek je 3 krajc. za znesek noter do 20 gold. — čez 20 gold. noter do 40 gold. mora biti kolek za 6 krajc. — čez 40 gold. noter do 70 gold. 10 krajc. — čez 70 gold. noter do 100 gold. 15 krajc. — čez 100 gold. noter do 200 gold. 30 krajc. — čez 200 gold. noter do 300 gold. 45 krajc. — čez 300 gold. noter do 400 gold. 1 gold. — čez 400 gold. noter do 800 gold. 2 gold. — čez 800 gold. noter do 1200 gold. 3 gold. — čez 1200 gold. noter do 1600 gold. 4 gold. — čez 1600 gold. noter do 2000 gold. 5 gold. in tako po višji ceni naprej, noter do 8000 gold., za ktere mora biti kolek za 20 gold. Čez 8000 gold. pa poskakuje kolek za vsake 400 gold. po goldinarju. Pri kolku za ménice (Wechsel) je ta tarifa nekoliko drugačna. — Na dalje ta nova postava zapové, de vsako pismo, s kterim se kakšna ležeča (nepremakljiva) reč (kako zemljiše, hiša itd.) kakimu drugimu v last izroči, ki jo je ali kupil ali poerbal ali scer brez plačila dobil, mora kolek za 15 krajc. za vsako pôlo (pogen) imeti. Zraven tega pa mora za pridobljeno tako lastninsko pravico novi vlastnik 3 in pol od 100 gold. vrednosti v cesarsko kaso plačati. — Kar

vpisnino v očitne bukve vtiče, naj bo vpis ali intabulacija ali prenotacija, mora kolek prošniga pisma za ta vpis za vsako pôlo in za vsako vradstvo (gospósko) brez razločka 15 kraje. biti.

Za vpisanje v očitne bukve se nič ne plača: 1) pri gori imenovanih lastninah, od katerih se je že 3 in pol od 100 gold. plačalo; 2) tudi za vpisanje tacih pravic ne, ktere se na izpeljavo postave 7. sept. 1848 za stran odveze gruntne podložnosti opirajo, in 3) za izbrisanje vpisanih pravic.

Vpisnino se pa plača: 1) za vpis lastninske pravice, za vpis vžitne pravice ali za pravico rabe ležečiga blagá poldrugi gold. od 100 gold. vrednosti; 2) za vpis družih pravic tacih reči, ki se ceniti morejo, se plača pol gold. od 100 gold. vrednosti; za reč pa, ktere vrednost se ceniti ne da, se plača pol goldinarja za vsako v očitne bukve vpisano pravico.

Kdor se zoper to postavo pregreši, de bi hotel nižji vrednost napovedati, bo za kazin mogel trojni ali šesterni znesik plačati.

Telegraf ali daljnopisnik.

(Dalje.)

Iz tega, kar smo dosihmal povedali, so naši bravci spoznali čudovite lastnosti dvojne moči, katerih ena se električna, druga magnetična imenuje, in iz kterih izvirajo vse skrivnosti telegrafa.

Kdor teh dvéh moči ne pozná, ktere je vsigamogočni Stvarnik natori dodelil, in ktere so visoko učeni možje v skritim krilu natore zasledili in svetu razodéli, do se jih zdej ljudje v mnogo rabo poslužijo, — kdor, pravimo, téh moči ne pozná, ali ne bo verjel, de zamore telegraf oznanila iz eniga kraja dalječ v družiga kakor blisk hitro nositi, — ali pa bo mislil, de je to copernija, ali de je čudež.

Kdor pa lastnosti imenovanih moči pozná, bo zapopadel, de se vse to prav po natorno godí, in bo v človeškim umu, ki je vse to znajdel, le občudeval neskončno modrost vsigamogočniga Stvarnika nebes in zemlje.

Od téh dvéh moči smo tedaj mogli nar poprej govoriti in jih tistim razjasniti, ki jih dosihmal še poznali niso. Zdej bo vsakimu lahko, saj povérh napravo telegrafa zapopasti.

V čim tedaj obstoji cela naprava telegrafa?

Cela naprava telegrafa obstoji iz treh delov.

Pervi del je posoda, v kteri se toliko električne moči napravlja, kolikor je je za pošiljanje oznanil potreba. (Elektricitätsquelle).

Drugi del je kufreni drat, po kterim se v ti posodi izbujena električna moč, kakor strela po dratu, do tistiga kraja pelje, kjer se hoče kakšno oznanilo na znanje dati. (Drahtleitung).

Tretji del je tisti, na kteriga po dratu v daljni kraj peljana električna moč vdarja, de se znamnja narejajo, ktere za to postavljeni možje umejo in jih kakor pri branju eno čerko za drugo sostavljajo, de zvedó celo besedo. Ta tretji del je magnetična igla, na ktero elektrika, po dratu peljana, bije. (Zeichenapparat).

To trojno orodje telegrafa mende vsak lahko zapopade; cela naprava je nekako enaka vodi, ki po žlebu teče, de na malin pride in ga suče. Kar je v tem izgledu voda, je v telegrafu elektrika, — kar je v tem izgledu žleb, je v telegrafu drat po visocih kolih zraven cestá peljan, — kar je pa malin, ki se suče, je magnetična igla pri telegrafu, ktera znamnja dela.

Postavimo na priliko začetek telegrafa na Dunaj, in konec v Terst. Na Dunaji je tedej posoda

elektrike, ki gré po dratu v Terst na magnetično iglo. Kakor pa voda v svojim teku zamore več mlinov gnati, tako tudi elektrika na poti po dratu zamore na več krajih, kjer so take telegrafne hiše, magnetične igle sukati in oznanila dajati. Ker so pa tudi v Gradcu, Marburgu, Celji, Ljubljani take telegrafnice, vsak lahko zapopade, de kakor v vse te kraje oznanila po telegrafu pridejo, tako tudi iz njih na vse te strani gredó.

Vzemite zdej podobo telegrafa (6. listu priloženo) v roke in poglejte podobo 1. Moža vidite pri omari sedeti. Ta omara ima v sebi električno in magnetično napravo.

Od električne naprave ne vidite clo nič; ta je v spodnjim delu omare skrita, kjer pri kolénih možá černkaste vratica vidite. Iz te omare gresta dva drata (postavimo iz Ljubljane) eden gré na Dunaj, drugi v Terst; po ravno téh dratih pride oznanilo iz Dunaja ali Tersta, ki nam jih oznani magnetična podkva, ki je v skrinici skrita, ktero na zgornjim delu omare vidite in ktera ima zunej 2 okrogla zvončka in kladviček pod čerko A. Podobo te magnetične podkve, s kufrenim dratom ovíto, vidite iz skrinice vzeto v podobi 2.

Kakó je pa vse to narejeno, in kakó se znamnja glasijo, homo drugo pot bolj natanjko povedali.

(Dalje sledí.)

Novo izvoljeni vradniki deržavniga zagovorništva.

(Konec.)

Na Koroškim.

Za deržavniga zagovornika je zvoljen gospod Dr. Miroslav Edelman pri deželnim sodništvu v Celjovcu.

Za namestnike deržavniga zagovornika, gosp. Dr. Anton Šöppel pri deželnim sodništvu v Celjovcu; Nace Ortwein žl. Molitor pri kant. sodništvu v Špitalu; Dr. Adalbert Heinrich pri deželnim sodništvu v Celjovcu; Ludvik Nagele pri deželnim sodništvu v Celjovcu; Janez Hauser pri kant. sodništvu v Belaku; Tomaž Wegschaider pri kant. sodništvu v Blekovcu; Janez Hanser pri kant. sodništvu v Volšpergu; Dr. Janez od Bitterl pri kant. sodništvu v Šent Vidu; Dr. Maksimilian Lušan pri deželnim sodništvu v Celjovcu.

Na Štajarskim.

Za deržavniga zagovornika je zvoljen gospod Dr. Herman Mullej pri deželnim sodništvu v Celji.

Za namestnike deržavniga zagovornika so zvoljeni, gospodje: Anton Pajman pri deželnim sodništvu v Celji; Jožef žl. Andrioli pri kantonskim sodništvu v Marburgu; Dr. J. Teišinger pri kant. sodništvu v Radgoni; Franc Tomšič pri kant. sodništvu v Brežcah; Franc Radavšeg pri kant. sodništvu na Ptujim; Janez Triller pri kant. sodništvu v Slovenim Gradcu.

Na Goriškim, v Gradiški, Istrii v Terstu in njegovim okrožji.

Za deržavne zagovornika so zvoljeni, gospodje: Emil žl. Blumfeld pri deželnim sodništvu v Terstu; Dragotin Rumer pri deželnim sodništvu v Gorici in Peter Žeravec pri deželnim sodništvu v Rovinu.

Za namestnike deržavnih zagovornikov so zvoljeni naslednji gospodje: Dr. Vincenci Sellenati pri deželnim sodništvu v Terstu; Dr. Dragotin Porenta pri deželnim sodništvu v Terstu; Jožef Doliak pri deželnim sodništvu v Gorici; Caharija Majer pri deželnim sodništvu v Rovinu; Alojzi Farlota pri kant. sodništvu v Gradiški; Dr. Dominik Vechi pri kant. sodništvu v Kopru; Juri Mandusić pri